

Kommunal demokrati och kompetens

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas 32 motionsyrkanden från allmänna motionstiderna 2003 och 2004 som rör kommunal demokrati och kompetens. Motionerna avser frågor om bl.a. demokratiexperiment, fritidspolitikers villkor, minoritetsåterremiss, folkinitiativ, medborgarkontrakt, den sociala ekonomin, kommunala bolag, förbud att verkställa kommunalt beslut och möjlighet att ställa lokala miljökrav.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå samtliga motionsyrkanden. Till betänkandet har fogats 9 reservationer och 6 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Ärendet och dess beredning.....	6
Utskottets överväganden.....	7
Demokratiexperiment.....	7
Motionerna.....	7
Bakgrund.....	7
Utskottets ställningstagande.....	8
Kommunalt partistöd.....	8
Motionen.....	8
Gällande ordning.....	8
Utskottets ställningstagande.....	9
Frågor kring förtroendevalda.....	9
Motionerna.....	9
Bakgrund.....	10
Utskottets ställningstagande.....	11
Frågor avseende val i kommunerna.....	11
Motionerna.....	11
Gällande ordning.....	12
Utskottets ställningstagande.....	13
Återremiss.....	13
Motionen.....	13
Bakgrund.....	14
Utskottets ställningstagande.....	14
Kommuners inflytande i Europafrågor.....	15
Motionen.....	15
Bakgrund.....	15
Utskottets ställningstagande.....	16
Folkinitiativ till folkomröstning.....	17
Motionerna.....	17
Bakgrund.....	18
Utskottets ställningstagande.....	19
Folkomröstning om trängselskatt.....	19
Motionen.....	19
Gällande ordning.....	19
Utskottets ställningstagande.....	20
Demokrati och IT.....	20
Motionerna.....	20
Bakgrund.....	20
Utskottets ställningstagande.....	21
Medborgarkontrakt.....	21
Motionerna.....	21
Bakgrund.....	22
Utskottets ställningstagande.....	23
Det civila samhället och den sociala ekonomin.....	24
Motionen.....	24

Bakgrund.....	25
Utskottets ställningstagande.....	27
Kommunala bolag m.m.....	27
Motionerna.....	27
Gällande ordning.....	28
Utskottets ställningstagande.....	30
Förbud att verkställa kommunalt beslut.....	30
Motionen.....	30
Gällande ordning.....	31
Utskottets ställningstagande.....	32
Lokala miljökrav.....	32
Motionen.....	32
Gällande ordning.....	32
Utskottets ställningstagande.....	33
Reservationer.....	34
1. Demokratiexperiment, punkt 1 (c, mp).....	34
2. Utredning om fritidspolitikers villkor, punkt 3 (mp).....	34
3. Återremiss, punkt 6 (m, fp, kd, c, mp).....	35
4. Folkinitiativ, punkt 8 (mp).....	36
5. Medborgarkontrakt, punkt 11 (fp, mp).....	36
6. Det civila samhället och den sociala ekonomin, punkt 12 (c).....	37
7. Kommunala bolag m.m., punkt 13 (m, fp).....	38
8. Förbud att verkställa kommunalt beslut, punkt 14 (m).....	39
9. Lokala miljökrav, punkt 15 (kd, c, mp).....	39
Särskilda yttranden.....	41
1. Kommuners inflytande i Europafrågor, punkt 7 (c).....	41
2. Kommuners inflytande i Europafrågor, punkt 7 (mp).....	41
3. Folkinitiativ, punkt 8 (kd, v, c).....	41
4. Medborgarkontrakt, punkt 11 (c).....	42
5. Det civila samhället och den sociala ekonomin, punkt 12 (kd).....	42
6. Det civila samhället och den sociala ekonomin, punkt 12 (mp).....	43
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	44
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003.....	44
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004.....	44

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Demokratiexperiment**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:K323 yrkande 6 och 2004/05:K361.

Reservation 1 (c, mp)

2. **Kommunalt partistöd**

Riksdagen avslår motion 2004/05:K401.

3. **Utredning om fritidspolitikers villkor**

Riksdagen avslår motion 2004/05:K383.

Reservation 2 (mp)

4. **Fritidspolitik som merit**

Riksdagen avslår motion 2004/05:K403.

5. **Frågor avseende val i kommunerna**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:K321 och 2004/05:K324.

6. **Återremiss**

Riksdagen avslår motion 2004/05:K435.

Reservation 3 (m, fp, kd, c, mp)

7. **Kommuners inflytande i Europafrågor**

Riksdagen avslår motion 2004/05:K451.

8. **Folkinitiativ**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:K223, 2004/05:K307 yrkande 3, 2004/05:K369 och 2004/05:K454 yrkandena 1 och 2.

Reservation 4 (mp)

9. **Folkomröstning om trängselskatt**

Riksdagen avslår motion 2003/04:K225 yrkande 3.

10. **Demokrati och IT**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:K285 yrkande 2 och 2004/05:T466 yrkande 18.

11. **Medborgarkontrakt**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:K351 och 2004/05:K459 yrkandena 1–4.

Reservation 5 (fp, mp)

12. Det civila samhället och den sociala ekonomin

Riksdagen avslår motion 2004/05:K323 yrkandena 4 och 5.

Reservation 6 (c)

13. Kommunala bolag m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:K415 yrkande 6 och 2004/05:K458 yrkandena 3, 7 och 8.

Reservation 7 (m, fp)

14. Förbud att verkställa kommunalt beslut

Riksdagen avslår motion 2004/05:K360 yrkandena 3–5.

Reservation 8 (m)

15. Lokala miljökrav

Riksdagen avslår motion 2004/05:MJ498 yrkande 13.

Reservation 9 (kd, c, mp)

Stockholm den 8 mars 2005

På konstitutionsutskottets vägnar

Göran Lennmarker

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Göran Lennmarker (m), Göran Magnusson (s), Barbro Hietala Nordlund (s), Tobias Krantz (fp), Mats Einarsson (v), Inger Jarl Beck (s), Henrik S Järrel (m), Anders Bengtsson (s), Kerstin Lundgren (c), Helene Petersson (s), Billy Gustafsson (s), Gustav Fridolin (mp), Christer Adelsbo (s), Carl-Erik Skårman (m), Liselott Hagberg (fp), Helena Höij (kd) och Yoomi Renström (s).

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas 32 motionsyrkanden från allmänna motionstiderna 2003 och 2004 som rör kommunal demokrati och kompetens.

I ett särskilt betänkande (bet. 2004/05:KU18 Kommunal demokrati och kompetens – förenklad ordning) behandlas ett antal motionsyrkanden som rör förslag som riksdagen redan har tagit ställning till och avslagit i tidigare motionsbetänkanden under mandatperioden.

Utskottets överväganden

Demokratiexperiment

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker med hänvisning till redan gjorda och aviserade insatser motionsyrkanden om att möjliggöra och stödja demokratiexperiment.

Jämför reservation 1 (c, mp).

Motionerna

I motion 2004/05:K323 av Kerstin Lundgren m.fl. (c) yrkande 6 föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge möjlighet och ekonomiskt stöd för demokratiexperiment i landets kommuner. Enligt motionärerna bör regeringen skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag om hur staten både kan tillåta och ekonomiskt stödja demokratiexperiment i landets kommuner. I motionen anförs bl.a. att lokala demokratiexperiment skulle kunna ge värdefull kunskap till Grundlagsutredningen inför dess slutbetänkande 2008. Det är dock angeläget, menar motionärerna, att demokratiexperimenten inte blir avhängiga endast regeringens prioriteringar, utan att det sker genom beslut bland kommunerna själva. Till exempel skulle Svenska Kommunförbundet tillsammans med folkrörelserådet kunna fatta beslut om hur resurserna skall fördelas. Även i motion 2004/05:K361 av Annika Qarllsson (c) föreslås att staten skall både tillåta och ekonomiskt stödja demokratiexperiment.

Bakgrund

Under 2000–2002 genomfördes ett utvecklingsarbete för den svenska folkstyrelsen kallat Tid för demokrati. En del av utvecklingsarbetet innebar stöd i form av bidrag för demokratiutveckling till ideella föreningar och kommuner m.fl. Närmare 1 200 ansökningar behandlades och 142 projekt beviljades stöd. Sammanlagt avsattes 35 miljoner kronor för hela satsningen. Regeringen redovisade utvecklingsarbetet i skrivelse 2003/04:110 Demokratipolitik (s. 22–24).

I budgetpropositionen för 2005 aviserade regeringen att 10 miljoner kronor skulle avsättas för en ny demokratisatsning 2006 (prop. 2004/05:1 utg.omr. 1 avsnitt 3.10.1). I satsningen skall bl.a. ingå åtgärder för att stimulera ett ökat valdeltagande i de allmänna valen.

I budgetpropositionen anförde regeringen även att ett stort antal aktörer bidrar till att stärka demokratin (avsnitt 3.5.2). Bland annat framhöll regeringen att kommuner och landsting arbetar med att utveckla nya modeller

för att involvera medborgarna i den demokratiska processen samt att Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet ägnar en stor del av sin verksamhet åt demokratifrågor.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det under de senaste åren förekommit satsningar på demokratiutveckling. Regeringen har aviserat ytterligare satsningar i budgetpropositionen för 2006. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna 2004/05:K323 (c) yrkande 6 och 2004/05:K361 (c).

Kommunalt partistöd

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker en motion om översyn av det kommunala partistödet.

Motionen

I motion 2004/05:K401 av Siw Wittgren-Ahl m.fl. (s) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av lagen om kommunalt partistöd. I motionen anförs att Sverige vid en internationell jämförelse har en begränsad rättslig reglering av partifinansieringen och att det inte finns reglerat i lag hur det kommunala partistödet kan användas. Som exempel nämns att kommunalt partistöd utan hinder kan transfereras uppåt i partihierarkin. Enligt motionärerna bör lagen bli tydligare skriven och partistöd bör endast utgå till partier som stöder grundläggande demokratiska värderingar.

Gällande ordning

Kommunalt partistöd regleras i 2 kap. 9–10 §§ kommunallagen (1991:900). Enligt dessa bestämmelser får kommuner ge ekonomiskt bidrag och annat stöd till de partier som är representerade i fullmäktige. Stödet får inte utformas så att det otillbörligt gynnar eller missgynnar ett politiskt parti. Utformningen av stödet kan på talan av en kommunmedlem prövas av domstol enligt bestämmelserna om laglighetsprövning i 10 kap. kommunallagen.

I förarbetena anförs att partistödet avser uteslutande den partiverksamhet som är anknuten till kommunen respektive landstinget (prop. 1991/92:66 s. 10 f.). För att ha rätt till stöd måste ett parti ha fått mandat och tagit plats i fullmäktige. I lagen regleras inte formerna för partistödet, utan det kan utgå i olika former som kompletterar varandra. Enligt den rättvisepincip som bestämmelserna i kommunallagen ger uttryck för är det dock i allmänhet inte tillräckligt med ett stöd som fördelas enbart per mandat. Den naturliga principen är lika fördelning mellan de partier som är represente-

rade i fullmäktige. En helt konsekvent tillämpning av en sådan princip framstår dock inte alltid som ett självklart rättvisekrav. De allra minsta partierna kan i vissa fall anses ha ett mindre behov av grundstöd än de största. Om stödet sätts till en lägre nivå för ett litet parti bör det därför inte i sig uppfattas som otillbörligt missgynnande. Däremot bör inget parti som är företrätt i fullmäktige kunna uteslutas när det gäller grundstöd och självfall inte heller, anförs det, när det gäller mandatstöd.

Utskottets ställningstagande

Enligt gällande bestämmelser i kommunallagen får kommuner ge ekonomiskt bidrag och annat stöd till de partier som är representerade i fullmäktige. Stödet får inte utformas så att det otillbörligt gynnar eller missgynnar ett politiskt parti. Av detta följer bl.a. att inget parti som är företrätt i fullmäktige bör kunna uteslutas från att erhålla stöd. Om kommunalt partistöd utbetalas skall det uteslutande avse den partiverksamhet som är anknuten till kommunen respektive landstinget.

Utskottet anser att det är värdefullt att lagstiftningen ger kommuner och landsting en frihet att anpassa partistödet till lokala förhållanden och önskemål inom de allmänna ramar som kommunallagens regler och rättspraxis anger. Den nu gällande lagstiftningen medger detta. Utskottet vill också framhålla att beslut om partistöd kan överklagas hos förvaltningsdomstol av kommun- eller landstingsmedlem. Utskottet finner ingen anledning att ändra de gällande bestämmelserna. Motion 2004/05:K401 (s) avstyrks.

Frågor kring förtroendevalda

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker en motion om utredning om fritidspolitikers uppdrag m.m. med hänvisning till att sådan utredning nyligen genomförts. Vidare avstyrker utskottet en motion om fritidspolitik som merit.

Jämför reservation 2 (mp).

Motionerna

I motion 2004/05:K383 av Gustav Fridolin (mp) anförs att det behövs en utredning som undersöker innehållet i fritidspolitikers uppdrag och samspillet mellan fritidspolitiker respektive heltidspolitiker och tjänstemän. Enligt motionären blir fritidspolitikern lätt gisslan hos heltidspolitiker och tjänstemän. För att komma till rätta med sådana situationer har man i olika kommuner prövat olika ersättningsystem för fritidspolitiker. Syftet med den i motionen föreslagna utredningen bör vara att tydliggöra innehållet i de nämnda uppdragen och ansvarsfördelningen dem emellan.

I motion 2004/05:K403 av Carin Lundberg och Lars Lilja (båda s) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fritidspolitik som en merit. En fritidspolitiker har, menar motionärerna, inte samma status som heltidspolitiker eller någon som är anställd i ett parti. För att det i framtiden skall gå att rekrytera folk till politiska förtroendeuppdrag på fritiden måste statusen för uppdraget öka, t.ex. genom opinionsbildning och bättre ekonomiska villkor. Det borde även, anför motionärerna, vara självklart att fritidsuppdraget ses som en merit när man söker arbete eller till högskolor och annan utbildning.

Bakgrund

Kommundemokratikommittén

Regeringen beslutade i november 1999 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att föreslå åtgärder och som ökar medborgarnas möjlighet till insyn och deltagande i den kommunala demokratin och som stärker den kommunala representativa demokratin funktionssätt och former (dir. 1999:98). Kommittén skulle bl.a. analysera och föreslå förbättringar i dels de förtroendevaldas arbetsförhållanden, dels formerna för det politiska arbetet och då särskilt åtgärder för att öka antalet förtroendevalda, underlätta rekrytering, förbättra representativiteten och motverka förtida avhopp.

Kommittén, som antog namnet Kommundemokratikommittén, överlämnade sitt huvudbetänkande i maj 2001 (SOU 2001:48). I betänkandet studerade kommittén bl.a. de förtroendevaldas representativitet, rekryteringen av förtroendevalda, erfarenhet av första tiden som ny förtroendevald, tidsåtgång för kommunala förtroendeuppdrag och förtroendevaldas relation till heltidspolitiker och tjänstemän.

Demokratipolitiken

Våren 2001 redovisade regeringen i proposition 2001/02:80 Demokrati för det nya seklet en långsiktig strategi med mål och åtgärder för att värna och fördjupa den svenska folkstyrelsen. I demokratipropositionen slogs det fast att den svenska demokratin bör kännetecknas av ett brett medborgerligt deltagande inom ramen för den representativa demokratin. Regeringen föreslog ett antal mål för demokratipolitiken som riksdagen senare antog (bet. 2001/02:KU14, rskr. 2001/02:190). Ett av målen var att en ökad andel av medborgarna skall inneha någon form av politiskt förtroendeuppdrag. Ett första delmål är att antalet förtroendevalda i kommuner och landsting skall öka med 10 000 till år 2010. Antalet personer som någon gång i livet har innehaft ett politiskt förtroendeuppdrag skall också öka.

Våren 2004 redovisade och analyserade regeringen den svenska demokratin utveckling efter 2002 i förhållande till målen (skr. 2003/04:110), däribland målet om att antalet förtroendevalda skall öka. Regeringen anförde bl.a. att ansvaret för att uppnå målet om fler förtroendevalda på lokal nivå

är något som framför allt åvilar kommuner och landsting och de politiska partierna, men att regeringen har i uppgift att kontinuerligt se över de förtroendevaldas villkor och att undanröja eventuella hinder samt att bl.a. öka kunskapen om varför vissa individer fortsätter att vara underrepresenterade.

Utskottets ställningstagande

Kommundemokratikommittén, som överlämnade sitt huvudbetänkande i maj 2001, genomförde flera undersökningar om förtroendevalda. Undersökningarna omfattade bl.a. förtroendevaldas representativitet, rekryteringen av förtroendevalda, erfarenhet av första tiden som ny förtroendevald, tidsåtgång för kommunala förtroendeuppdrag och förtroendevaldas relation till heltidspolitiker och tjänstemän. Utskottet ser i nuläget inget behov av en sådan utredning som föreslås i motion 2004/05:K383 (mp). Motionen avstyrks.

Vad gäller frågan om fritidspolitik som merit och statusen för förtroendeuppdrag vill utskottet erinra om målet i demokratipolitiken om att antalet förtroendevalda bör öka. Hur detta skall uppnås är dock främst en fråga för kommuner och landsting och de politiska partierna. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet även motion 2004/05:K403 (s).

Frågor avseende val i kommunerna

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motioner avseende dels ersättsystemet i kommunfullmäktige, dels val till nämndpresidier.

Motionerna

I motion 2004/05:K324 av Lars Wegendal m.fl. (s) föreslås ändrade regler för antal ersättare i kommunfullmäktige. I motionen uppmärksammas att antalet förtroendevalda under senare år har minskat och att antalet avhopp inom lokalpolitiken har ökat. Mot bakgrund av denna utveckling menar motionärerna att det gällande systemet för ersättare i kommunernas fullmäktigeförsamlingar kan medföra problem. De anser att det inte finns anledning att ha en övre gräns för antalet ersättare, men att det däremot kan vara motiverat med ett minimiantal.

I motion 2004/05:K321 av Ulf Sjösten och Jeppe Johnsson (båda m) föreslås att kommunallagens regler ändras på sådant sätt att minoriteten i en kommunal nämnd garanteras plats i nämndens presidium. I motionen anförs att nämndpresidier utses genom enkel majoritet, vilket innebär dels att majoriteten i princip kan tillsätta samtliga presidieposter, dels att majoriteten i händelse av två oppositionsriktningar kan välja vilken opposition som skall få dessa uppdrag.

Gällande ordning

Ersättare för ledamöter i kommunfullmäktige

Enligt 5 kap. 1 § kommunallagen bestämmer fullmäktige hur många ledamöter som fullmäktige skall ha. Antalet skall bestämmas till ett udda antal och till minst ett visst antal beroende på antalet röstberättigade i kommunen. Enligt 5 kap. 4 § bestämmer kommunfullmäktige det antal ersättare som skall ligga till grund för tillämpningen av bestämmelserna i 18 kap. 55 § vallagen (1997:157). Antalet skall utgöra en viss andel, dock högst hälften av det antal platser som varje parti får i kommunen. För partier med ett eller två mandat skall enligt nämnda bestämmelse i vallagen alltid utses två ersättare.

Bestämmelser om förfarandet när ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige avgår under en valperiod finns i 18 kap. 64–66 §§ vallagen. Om en ledamot i kommunfullmäktige avgår i förtid skall den ersättare som står på tur att inträda kallas in för tjänstgöring. Den nya ledamoten utses av länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande. Finns det ingen ersättare att kalla in skall länsstyrelsen göra en ny sammanräkning och utse ny ledamot. Om en ersättare tas i anspråk på detta sätt eller avgår som ersättare av någon annan orsak skall länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya sammanräkningar och utse ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs.

Val till nämnder och nämndpresidier

Enligt 6 kap. 9 § kommunallagen väljs ledamöter och ersättare i en nämnd av fullmäktige till det antal som fullmäktige bestämmer. Enligt 6 kap. 15 § kommunallagen skall fullmäktige bland en nämnds ledamöter välja en ordförande och en eller två vice ordförande (presidium).

Proportionella val kan endast förekomma i kommunala organ i de fall då det finns särskilt lagstöd för detta och under de förutsättningar som anges i lagen (Ingegärd Hilborn m.fl., *Kommunallagen – Kommentarer och praxis*, 2001, s. 260). Av 5 kap. 46 § framgår att en minoritet i fullmäktige har rätt att påfordra proportionella val av ledamöter och ersättare i nämnder. Ett nämndpresidium är kommunalrättsligt sett inte något kommunalt organ och kan därför inte heller väljas proportionellt.

I praktiken tillämpas dock den proportionella valmetoden sällan, utan bestämmelserna i lagen utgör en väsentlig grund för de överenskommelser som partierna regelmässigt träffar om hur mandaten skall fördelas (Ingegärd Hilborn m.fl., a.a., s. 259). Ledamöter som valts i enlighet med sådana överenskommelser är alltså valda enligt den vanliga majoritetsvalmetoden.

I propositionen till den äldre kommunallagen (1977:179), som i här berörda delar överensstämmer med den nuvarande, diskuterade departementschefen olika former av majoritetsinslag i den kommunala styrelseordningen (prop. 1975/76:187 s. 262 f.). Han anförde därvid att frågan om minoritetens arbetsförutsättningar var en huvudfråga. Om en minoritet skall

kunna föra en aktiv oppositionspolitik och utforma egna alternativa förslag krävdes att den inte ställs helt utanför beredningen av ärendena. Sannolikt, anförde departementschefen, är det lättare att tillgodose minoritetens intressen om majoriteten och minoriteten har gemensam beredning, och i många fall tycktes de gå till så att ordföranden och vice ordföranden ingår i arbetsutskott som förbereder ärendena inför sammanträdet. Det förekom emellertid även, uppmärksammade departementschefen, att ordföranden ensam tillsammans med tjänstemännen förbereder sammanträdena. Departementschefen ansåg att ärendeberedningen, hur den än skedde, borde göra det möjligt för såväl majoritetens som minoritetens ledamöter i en nämnd att i god tid före sammanträdet ta del av beslutsunderlaget. Departementschefen framhöll att det måste finnas möjligheter att utforma en styrelseordning som anpassas efter de lokala önskemålen och avvisade av det skälet förslag om att minoriteten enligt lag skulle tillförsäkras vice ordförandeposterna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill betona vikten av ett fungerande ersättersystem i kommunerna. Det är ur demokratisynpunkt av väsentlig betydelse att fullmäktigeförsamlingarna återspeglar valresultatet inte bara direkt efter ett val, utan under hela valperioden. Enligt de nu gällande reglerna skall för små partier med endast ett mandat i fullmäktige alltid utses två ersättare. Därigenom minskar risken att partiet blir utan representant. Vad som i det föregående framförts föranleder enligt utskottets mening inte någon ändring av reglerna för att säkra tillgången till ersättare i kommunerna. Motion 2004/05:K324 (s) avstyrks därför.

I varierande omfattning förekommer proportionell fördelning vid val till nämndpresidier i kommunerna. Utskottet ser inte något behov av ytterligare regler som ålägger kommunerna att anordna proportionella val till nämndpresidier. Motion 2004/05:K321 (m) avstyrks således.

Återremiss

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker en motion om ändring av bestämmelser kring minoritetsåterremiss.

Jämför reservation 3 (m, fp, kd, c, mp).

Motionen

I motion 2004/05:K435 av Torkild Strandberg (fp) föreslås en förändring av kommunallagen avseende minoritetsåterremiss. Genom lagens nuvarande utformning kan, anför motionären, den återremiss en minoritet får till stånd göras betydelselös genom att majoriteten, genom ett beslut med enkel

majoritet, driver igenom en helt annan motivering till återremissen än den som minoriteten avsett. Så har enligt motionären också skett på senare tid, bl.a. i Region Skåne. Enligt motionären borde den som yrkar på återremiss också ha möjlighet att påverka motiveringen.

Bakgrund

Gällande ordning

Enligt 5 kap. 36 § kommunallagen (1991:900) skall ett ärende i fullmäktige bordläggas eller återremitteras om det begärs av minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna. Om ärendet tidigare bordlagts eller återremitterats krävs dock enkel majoritet. Vidare krävs enkel majoritet för bordläggning eller återremiss i fråga om val. Ett beslut om återremiss skall motiveras.

Syftet med att beslut om återremiss skall motiveras är att klargöra vad som ytterligare bör utredas för det beredande organet (prop. 2001/02:80 s. 144). Omfattningen av beredningsåtgärderna beslutas genom majoritetsbeslut. Skälet för den ordningen är, enligt propositionen, att förhindra ren obstruktion från minoriteten (s. 79). I den bedömning som därvid görs är det möjligt att väga in kraven på att beslut skall kunna fattas inom en rimlig tidsperiod. Det är också majoriteten som avgör när ärendet kan anses vara tillräckligt berett för att åter behandlas i fullmäktige.

Tidigare behandling

Våren 2002 behandlade utskottet regeringens proposition 2001/02:80 Demokrati för det nya seklet och tillstyrkte därvid förslaget till den nuvarande ordningen om återremiss (bet. 2001/02:KU14). Utskottet behandlade även en följdmotion om att det är den minoritet som begär återremissen som skall utforma motiven för återremissen. Utskottet ansåg att det inte behövdes några föreskrifter av det slag som aktualiserades i motionen. Motionen avstyrktes.

Utskottets ställningstagande

En återremiss innebär normalt att ärendet överlämnas för ytterligare utredning till den nämnd som lagt förslaget. Sedan den 1 juli 2002 har minoriteten i en fullmäktigeförsamling rätt att få till stånd återremiss. Denna nya ordning kan bl.a. bidra till att fördjupa demokratin, motverka kortsiktigt framhastade beslut och skapa större utrymme för samtal och samråd. Ett beslut om återremiss skall motiveras. I det stora flertalet fall är det självklart så att de som begärt återremissen också bör formulera motiven för beslutet. Under speciella omständigheter, när syftet med återremissen enbart är att obstruera fullmäktiges beslutsfattande, kan det dock finnas skäl för majoriteten att formulera motiven, t.ex. för att förhindra att återremissen medför en orimlig tidsutdräkt. Denna möjlighet för majoriteten måste dock, enligt utskottets mening, nyttjas med stor försiktighet i kommunerna och landstingen. Det bör endast vara i undantagsfall som det finns skäl för

majoriteten att besluta om andra motiv än de som minoriteten har anfört. Utskottet utgår från att regeringen följer utvecklingen och, om det anses erforderligt, återkommer till riksdagen. Med det anförda avstyrker utskottet motion 2004/05:K435 (fp).

Kommuners inflytande i Europafrågor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker med hänvisning till bl.a. den gällande ordningen en motion om kommuners inflytande i Europafrågor.

Motionen

I motion 2004/05:K451 av Åsa Lindestam (s) anføres att det bör utredas hur kommuners och landstings inflytande och påverkan i Europafrågor kan utvecklas och stärkas i förhållande till EU. I motionen anføres att de beslut som i dag tas av EU i allt högre grad påverkar vad som sker i kommuner och landsting.

Bakgrund

EU-nivå

Regionkommittén representerar regionala och lokala intressen i EU. Kommittén fungerar som ett rådgivande organ till ministerrådet och Europeiska kommissionen i frågor som direkt berör regioner och kommuner. Den består av företrädare för regionala och lokala organ som valts till ett regionalt eller lokalt organ eller som är politiskt ansvariga inför en vald församling. Från Sverige deltar tolv kommun- och landstingspolitiker i Regionkommitténs arbete. Bestämmelser om Regionkommittén finns i artiklarna 263–265 i EG-fördraget.

I förslaget till nytt konstitutionellt fördrag får kommuner och regioner en utvidgad roll. En nyhet är att Regionkommittén och Ekonomiska och sociala kommittén även skall bistå Europaparlamentet med rådgivande uppgifter. Vidare skall Regionkommittén vara behörig att väcka talan vid Europeiska unionens domstol när det gäller en europeisk lagstiftningsakt som enligt det konstitutionella fördraget inte kan antas utan att kommittén har hörts (Ds. 2004:52 s. 153).

Förslaget till konstitutionellt fördrag ger även de nationella parlamenten ökade möjligheter att påverka EU-politiken genom sina respektive regeringar och direkt på EU-nivå. Bland annat föreslås att det införs en politisk mekanism som ger de nationella parlamenten en direkt roll i kontrollen av att subsidiaritetsprincipen efterlevs. Samtliga utkast till europeiska lagstiftningsakter skall enligt förslaget motiveras med avseende på subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna. Därtill kommer att ett utkast till

lagstiftningsakt skall ta hänsyn till att det ekonomiska eller administrativa ansvar som vilar på t.ex. regionala eller lokala myndigheter så långt som möjligt begränsas och står i proportion till det mål som skall uppnås (s. 160–161).

Nationell nivå

Enligt 7 kap. 2 § regeringsformen skall vid beredningen av regeringsärenden behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. I den omfattning som behövs skall tillfälle lämnas sammanslutningar och enskilda att yttra sig.

I propositionen Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen (prop. 1994/95:19) underströks att remissförfarandet kommer att ha kvar sin betydelsefulla roll i det svenska beredningsarbetet även när det gäller ärenden inom EU-arbetet. I demokratipropositionen (prop. 2001/02:80) aviserades att en kartläggning skulle göras av hur det svenska remissförfarandet i dag används avseende frågor med EU-anknytning. I demokratiskrivelsen (skr. 2003/04:110) anförde regeringen att en sådan kartläggning kommer att inledas under 2004 och den kommer även att knytas till ett bredare arbete kring remissförfarandet.

Konstitutionsutskottet granskade under hösten 2004 remissberedningen av svenska ståndpunkter inför ministerrådets beslut om EG-direktiv (bet. 2004/05:KU10). Utskottet betonade därvid även remissberedning av direktivförslag.

Riksdagskommittén har fått tilläggsdirektiv rörande riksdagens arbete med EU-frågor. Kommittén skall bl.a. kartlägga och analysera konsekvenserna för riksdagen av det nya konstitutionella fördraget både vad gäller formella regler och sakligt innehåll. I detta sammanhang skall formerna för hur riksdagen skall arbeta med den nya subsidiaritetsmekanismen diskuteras (jfr bet. 2003/04:KUU1, rskr. 2003/04:57).

Utskottets ställningstagande

Inom EU representeras regionala och lokala intressen av Regionkommittén. I förslaget till nytt konstitutionellt fördrag föreslås vissa ändringar för att utvidga kommuners och regioners roll. Riksdagen kommer senare att ta ställning till dessa förslag.

Vad gäller inflytande på den nationella nivån i EU-frågor kan här nämnas att utskottet tidigare betonat remissförfarandets roll inför beslut i EU. I den mån kommuner är berörda av ett förslag till beslut inom EU utgår utskottet från att regeringen inbjuder även kommuner att yttra sig.

Utskottet finner mot denna bakgrund ingen anledning att tillkänna för regeringen vad som anförs i motion 2004/05:K451 (s). Motionen avstyrks.

Folkinitiativ till folkomröstning

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden avseende folkinitiativ till folkomröstning.

Jämför reservation 4 (mp).

Motionerna

Flera motioner tar upp frågan om folkinitiativ. I motion 2004/05:K369 av Kerstin Lundgren (c) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att folkinitiativ skall behandlas med förtur i översynen av regeringsformen. Av direktiven till den kommitté som har i uppdrag att se över regeringsformen framgår att frågan om kommunala folkomröstningar skall ingå i uppdraget. Enligt motionären kan avsikten med detta aldrig vara att denna fråga skall behandlas som en grundlagsfråga. Snarare är det ett sätt att ta hand om en fråga som regeringens hantering gjort omöjlig. Motionären menar att det är utifrån detta samt att riksdagen vid ett flertal tillfällen såväl kritiserat regeringens handläggning som uttalat förväntningar i frågan som det är rimligt att frågan hanteras med förtur av utredningen.

I motion 2004/05:K454 av Gustav Fridolin (mp) anförs att frågan om stärkt folkinitiativ dels är tillräckligt utredd, dels inte hör hemma i Grundlagsutredningen eftersom den regleras i kommunallagen. Till detta kommer att frågan, enligt motionären, helt onödigt fördröjs med ännu ett antal år i och med att den skall behandlas av Grundlagsutredningen. I motionen föreslås att riksdagen genom ett tillkännagivande bekräftar för regeringen sitt tidigare ställningstagande om obligatorisk folkomröstning efter folkinitiativ på kommunal nivå (yrkande 1). Vidare föreslås ett tillkännagivande om att frågan om kommunal folkomröstning efter folkinitiativ lyfts ut ur den pågående författningsutredningen för att få en självständig behandling (yrkande 2).

I motion 2004/05:K223 av Torsten Lindström (kd) föreslås att reglerna om kommunala folkomröstningar ses över så att lokala folkomröstningar blir lättare att genomföra och att utgången respekteras av såväl kommunerna som regeringen. I motionen anförs att det finns flera exempel på hur kommunledningar avslagit kommuninvånarens initiativ till lokala folkomröstningar enkom för att dessa inte passat den politiska inriktning som kommunledningen företräder.

I motion 2004/05:K307 av Gunnar Andrén (fp) yrkande 3 anförs att det behövs fler medborgarinitiativ. Möjligheterna till lokala och regionala medborgarinitiativ bör utvecklas.

Bakgrund

Gällande ordning

Ett ärende om att i en viss fråga hålla folkomröstning i en kommun eller ett landsting får väckas (genom s.k. folkinitiativ) av minst 5 % av de kommun- eller landstingsmedlemmar som är röstberättigade enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar.

Tidigare behandling

Konstitutionsutskottet har flera gånger behandlat motioner om stärkt folkinitiativ. I mars 2002 i samband med behandlingen av demokratipropositionen och motioner (bet. 2001/02:KU14) noterade utskottet att regeringen avsåg att återkomma i frågan vid beredningen av Kommundemokratikommitténs betänkande Att tänka efter före – samråd i kommuner och landsting (SOU 2001:89). Utskottet uttalade därvid att beredningen bör syfta till att lägga fram förslag för riksdagen med innebörd att folkomröstning *skall* hållas om 10 % av de röstberättigade i kommunen respektive landstinget begär det. Utskottet föreslog att riksdagen som sin mening skulle ge regeringen det anförda till känna. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2001/02:190).

Frågan berördes igen av riksdagen vid behandlingen av utskottets betänkande 2002/03:KU29 om regeringens redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen (skr. 2002/03:75). Riksdagen biföll i juni 2003 en reservation (m, fp, kd, c, mp) vari beklagades att regeringen ännu inte efterkommit riksdagens tillkännagivande om lokala folkomröstningar samt uttalades att det var angeläget att snarast belysa denna viktiga författningsfråga och att regeringen presenterar förslag i enlighet med riksdagens beslut (rskr. 2002/03:208).

Hösten 2004 behandlade konstitutionsutskottet i betänkande 2003/04:KU3 motioner (kd, mp) om stärkt folkinitiativ. Utskottet avstyrkte motionerna med hänvisning till den pågående beredningen av ärendet. Riksdagen följde utskottets förslag till beslut med godkännande av motiveringen i en reservation (m, fp, kd, c, mp), i vilken anfördes att det är ytterst angeläget att regeringen snarast presenterar förslag i enlighet med riksdagens beslut (rskr. 2003/04:33–34).

Våren 2004 behandlade utskottet en motion (c) om att riksdagen ånyo borde tydliggöra för regeringen som sin mening att om 10 % av medborgarna så kräver skall fullmäktige besluta om att anordna en rådgivande folkomröstning. Motionen hade väckts med anledning av regeringens skrivelse 2003/04:110 Demokratipolitik, som också behandlades i betänkandet. Utskottet avstyrkte motionen med hänvisning till att Justitiedepartementet hade utarbetat ett förslag till nya bestämmelser om folkinitiativ och att regeringen beredde frågan under våren. I skrivelsen anförde regeringen att den avsåg att återkomma till riksdagen med sitt slutliga ställningstagande.

Utskottet utgick från att så skulle ske i enlighet med vad utskottet tidigare uttalat avseende betydelsen av riksdagens tillkännagivande till regeringen. Ingen reservation avgavs.

Grundlagsutredningen

Regeringen beslutade den 1 juli 2004 att tillsätta en parlamentarisk kommitté för att göra en samlad översyn av regeringsformen (dir. 2004:96). Kommittén har bl.a. i uppdrag att förutsättningslöst se över bestämmelserna om folkomröstningar. I det ingår även att utreda kommunala folkomröstningar och möjligheterna för medborgarna att genom folkinitiativ få till stånd en folkomröstning.

Kommittén, som antagit namnet Grundlagsutredningen, skall redovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2008.

Utskottets ställningstagande

Grundlagsutredningen har bl.a. fått i uppdrag att förutsättningslöst se över bestämmelserna om folkomröstningar, däribland frågan om folkinitiativ. Med hänvisning till det avstyrker utskottet motionerna 2004/05:K369 (c), 2004/05:K454 (mp) yrkandena 1 och 2, 2004/05:K223 (kd) och 2004/05:K307 (fp) yrkande 3.

Folkomröstning om trängselskatt

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker en motion om folkomröstning om trängselskatter med hänvisning till att frågan om kommunala folkomröstningar är en kommunal angelägenhet.

Motionen

I motion 2003/04:K225 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) yrkande 3 föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att invånarna i Stockholms stad och län genom en länsgemensam folkomröstning skall ges möjlighet att ta ställning till frågan om biltullar skall införas eller inte i Stockholms stad. Att låta frågan om införandet av biltullar avgöras av medborgarna och lokalt valda politiker i Stockholms stad och län skulle, anför motionären, vara ett bra och mycket konkret sätt att visa att det kommunala självstyret betyder något i verkligheten.

Gällande ordning

Enligt 3 kap. 9 § kommunallagen (1991:900) beslutar fullmäktige om folkomröstning i kommunen eller landstinget.

Utskottets ställningstagande

Frågan om folkomröstning i en kommun eller ett landsting är inte en statlig angelägenhet, utan beslutas av kommunens respektive landstingets fullmäktige. Utskottet avstyrker motion 2003/04:K225 (m) yrkande 3.

Demokrati och IT

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker med hänvisning till pågående arbete motionsyrkanden om demokrati och IT.

Motionerna

I motion 2004/05:K285 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att utveckla e-demokratin (yrkande 2). I motionen anförts att den nya informationstekniken har fått stort genomslag i olika delar av samhället men att dess fulla potential ännu knappast utnyttjas i politiska sammanhang. Informationstekniken utgör enligt motionärerna ett värdefullt komplement till de etablerade kanalerna för politiskt engagemang. De menar att inte bara partierna utan också offentliga myndigheter och institutioner måste ta till sig informationstekniken. Det kan göras genom att t.ex. inte bara protokoll från kommunfullmäktiges sammanträden utan även förberedande promemorior och partimotioner läggs ut på Internet. Det handlar också om att använda Internet som ett kommunikationsmedel i en opinionsbildnings- och beslutsfattandeprocess. Ett yrkande med samma innebörd framförs i motion 2004/05:T466 av Christer Winbäck m.fl. (fp) yrkande 18.

Bakgrund

Tidigare behandling

Våren 2004 behandlade utskottet i betänkande 2003/04:KU19 även motioner om demokrati och IT. Utskottet avstyrkte motionerna med hänvisning till pågående arbete. Utskottets m-, fp-, kd-, c- och mp-ledamöter reserverade sig mot utskottets förslag till riksdagsbeslut. I en reservation föreslogs ett tillkännagivande till regeringen om demokrati och IT. Kammaren biföll reservationen (rskr. 2003/04:277).

Uppdrag att utreda användningen av IT i demokratiska beslutsprocesser

Regeringen beslutade den 16 december 2004 att ge Örebro universitet i uppdrag att, med riksdagens tillkännagivande som utgångspunkt, utreda användningen av IT i demokratiska beslutsprocesser (dnr Ju2004/5731/D). I uppdraget ingår även att utreda förekomsten av eventuella rättsliga och

tekniska hinder för användningen samt att föreslå möjliga åtgärder för att undanröja dessa hinder. Inom ramen för uppdraget skall också lämnas förslag till hur kommunala initiativ för att öka deltagandet i demokratiska processer kan uppmuntras. Uppdraget skall redovisas till Justitiedepartementet senast den 30 juni 2005.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen har vidtagit åtgärder med anledning av riksdagens tillkännagivande om demokrati och IT. Ett uppdrag att utreda användningen av IT i demokratiska processer har lagts ut och skall redovisas senast i juni 2005. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen med anledning av det tidigare tillkännagivandet. Motionerna 2004/05:K285 (fp) yrkande 2 och 2004/05:T466 (fp) yrkande 18 avstyrks.

Medborgarkontrakt

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker med hänvisning till pågående arbete motionsyrkanden om medborgarkontrakt.

Jämför reservation 5 (fp, mp).

Motionerna

Motion 2004/05:K459 av Peter Eriksson m.fl. (mp) innehåller förslag om stärkt medborgarmakt genom inrättande av medborgarkontrakt. I motionen definieras medborgarkontrakt som en juridiskt icke-bindande avsiktsförklaring mellan en offentlig organisation och medborgaren eller brukaren av en offentlig tjänst. Ett medborgarkontrakt tydliggör, enligt motionärerna, medborgarens rättigheter gentemot det offentliga. Det förbättrar kvalitetsarbetet i offentlig verksamhet, stärker dialogen och förståelsen mellan politiker, tjänstemän och medborgare och förbättrar arbetssituationen för personalen i offentlig sektor. I arbetet med ett medborgarkontrakt definieras genom en dialog mellan politiker, tjänstemän och medborgare gemensamt vad som är god kvalitet, vad man kan förvänta sig av en offentlig tjänst eller service och hur man kan få kompensation om något går fel. För att införa medborgarkontrakt krävs, enligt motionärerna, ett tydligt politiskt initiativ. De juridiska förutsättningarna och konsekvenserna måste tydliggöras genom ny eller anpassad lagstiftning. Däremot bör innehållet i regel inte specificeras på nationell nivå, utan medborgarkontrakten måste få växa fram i den takt som de lokala förutsättningarna medger. Även på nationell nivå är det viktigt, anser motionärerna, att systemen får växa fram i den takt som olika verksamheter medger. Enligt motionärernas mening är det nödvändigt med ett program och en kraftsamling kring dessa frågor (yrkande 1). Statskonto-

ret bör tillsammans med Statens kvalitets- och kompetensråd få i uppdrag att ta fram ett program som kraftsamlar kring stärkt medborgarmakt (yrkande 2). I programmet kan bl.a. ingå att medborgarpaneler, där medborgarna kan ge uttryck för åsikter, problem och fördelar, bör användas i offentlig verksamhet i bred omfattning (yrkande 3). Slutligen bör staten ta initiativ till en dialog med Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet kring hur medborgarnas makt och inflytande kan stärkas (yrkande 4).

I motion 2004/05:K351 av Anne-Marie Ekström m.fl. (fp) anförs att införande av medborgarkontrakt är en åtgärd av flera för att skapa nytt förtroende mellan medborgare och folkvalda. Motionärerna anser att medborgarkontrakt bör införas på alla samhällsnivåer. De kan gälla alltifrån hur utbetalningar från studiemedelssystemet skall ske till vad som händer om matutdelningen till äldre uteblir. Införandet och utarbetandet av reglerna bör göras i en dialog mellan medborgare och det offentliga.

Bakgrund

Brukardialog

Regeringen redovisade i propositionen Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst (prop. 1997/98:136) riktlinjer för och kraven på den framtida statliga förvaltningen. Propositionen antogs av en enig riksdag (bet. 1997/98: KU:31, rskr. 1997/98:294–296).

Utifrån de riktlinjer som angavs i propositionen beslutade regeringen 2000 om ett flerårigt förvaltningspolitiskt handlingsprogram, *En förvaltning i demokratins tjänst – ett handlingsprogram* (Justitiedepartementet 2000). I programmet presenterades dels de grundläggande värden och förutsättningar som enligt propositionen är vägledande, dels regeringens åtgärder för en långsiktig utveckling av förvaltningen. Bland regeringens åtgärder för bättre service till medborgare och företag ingick bl.a. en försöksverksamhet med servicedeklarationer i syfte att myndigheterna öppet skall redovisa sina åtaganden vad gäller service samt skapa en dialog med sina avnämare om hur servicen kan utvecklas.

Under 2001 påbörjades en försöksverksamhet med serviceåtagande och servicedialog. Regeringen gav femton statliga myndigheter och sex försäkringskassor i uppdrag att delta. I försöksverksamheten låg att myndigheterna skulle utforma och offentliggöra ett serviceåtagande som gav tydlig, relevant och förpliktande information om dess tjänsteutbud och servicenivå, föra en servicedialog med användarna av tjänsterna samt integrera användarnas synpunkter i verksamhetsutvecklingen (prop. 2002/03:1 utg.omr. 2 bil. 1 s. 13).

I budgetpropositionen för 2004 (prop. 2003/04:1 utg.omr. 2 avsnitt 5.5) lämnade regeringen en redovisning av detta arbete till riksdagen. Regeringen gjorde bedömningen att servicedialoger och serviceåtaganden är

effektiva arbetsmetoder för att få till stånd en medborgarorienterad förvaltning och att arbetet bör fortsätta och även omfatta fler myndigheter som har nära och omfattande kontakter med medborgare och företag.

Under 2004 hade Statens kvalitets- och kompetensråd i uppdrag att ge efterfrågestyrt stöd till myndigheterna när det gäller deras arbete med servicedialoger och serviceåtaganden (regleringsbrev 2003-12-18). Rådet skulle utveckla en vägledning med gemensamma riktlinjer för arbetet baserat på erfarenheterna från försöksverksamheten samt med utgångspunkt i målen om en bättre service till medborgare och företag samt ökade möjligheter till insyn och inflytande.

I februari 2005 presenterade rådet på sin hemsida den första versionen av vägledningen på sin hemsida, *Vägledning för brukardialoger – steg till tjänsteutveckling* (Version 1).¹ Rådet kommer att publicera nya versioner efter hand som vägledningens innehåll och form utvecklas i samarbete med andra myndigheter.

Tidigare behandling

Utskottet har flera gånger behandlat motioner om medborgarkontrakt, senast våren 2004 (bet. 2003/04:KU19). Utskottet vidhöll därvid sitt tidigare ställningstagande att det inte fann det påkallat med ett tillkännagivande till regeringen i frågan.

Utskottets ställningstagande

Inom ramen för det förvaltningspolitiska handlingsprogrammet har regeringen initierat en försöksverksamhet med serviceåtagande och servicedialog. Försöksverksamheten är numera avslutad, och regeringen har gett Statens kvalitets- och kompetensråd i uppdrag att utveckla en vägledning baserat på erfarenheterna från försöksverksamheten. Som framgått i det föregående pågår för närvarande arbete med ta fram nya vägledningar. Utskottet ser positivt på detta arbete, som bidrar till att utveckla förvaltningen ur ett medborgarperspektiv och förbättra kvaliteten och effektiviteten i myndigheternas verksamhet. Med hänvisning till det arbete som pågår anser utskottet inte att ett tillkännagivande till regeringen om medborgarkontrakt är påkallat. Motionerna 2004/05:K459 (mp) yrkandena 1–4 och 2004/05:K351 (fp) avstyrks således.

¹ Under 2003 genomförde Statskontoret en utvärdering av försöksverksamheten med servicedialoger och serviceåtaganden (Statskontoret 2003:9). Statskontoret föreslog bl.a. att termen brukardialoger skulle användas i stället för termen servicedialoger.

Det civila samhället och den sociala ekonomin

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker med hänvisning till en aviserad utredning motionsyrkanden om det civila samhället och den sociala ekonomin.

Jämför reservation 6 (c).

Motionen

I motion 2004/05:K323 av Kerstin Lundgren (c) föreslås att det bör tillsättas en utredning om samverkan mellan det offentliga och det civila samhället på alla samhällsnivåer (yrkande 4). Enligt motionären har Sverige av tradition ett mycket starkt civilt samhälle, inte minst genom det breda deltagandet i facklig verksamhet, engagemanget i idrottsrörelsen, nykterhetsrörelsen och kyrklig verksamhet. Till detta skall läggas det frivilliga engagemang som växt fram i tusentals utvecklingsgrupper runt om i landet. Den starka civiliteten i Sverige har också, enligt motionären, flera gånger framhållits av forskare som en viktig demokratisk arena, men regeringen verkar inte vilja tillmäta det civila samhället någon framträdande roll. Motionären anför att Centerpartiet vill återupprätta det civila samhället både som en demokratisk och en social arena. Det kan handla om så enkla saker som samförstånd mellan kommuner och idrottsorganisationer om vem som skall göra vad, men också om att fackföreningar, liksom i Tyskland, skall kunna tillåtas ta ansvar för delar av den sociala välfärden. Ansvarskommittén och Grundlagsutredningen bör därför kompletteras med en motsvarande omfattande utredning om samverkan mellan offentligt och civilt samhälle på alla samhällsnivåer.

I motionen föreslås också att det bör tillsättas en utredning om förbättrade villkor för den sociala ekonomin (yrkande 5). Enligt motionären erbjuder den sociala ekonomin i många fall möjligheter att förena offentlig verksamhet med medborgar- eller brukarinflytande. Sociala företag som är engagerade i skolan eller sjukvården fungerar som ett alternativ både till offentliga och privata lösningar. Den föreslagna utredningen bör bl.a. utreda hur den sociala ekonomin kan användas som ett komplement till offentlig och privat sektor. Definitionen av vad som utgör sociala företag bör härvidlag, enligt motionären, vara vidare än den som i dag ofta görs. Ett led i utredningen bör vara att undersöka betydelsen av sociala bokslut, dvs. redovisning av den sociala påverkan av företags och myndigheters verksamheter.

Bakgrund

Folkrörelsepolitiken och den sociala ekonomin

I budgetpropositionen för 2005 redovisar regeringen inriktningen på den s.k. folkrörelsepolitiken (prop. 2004/05:1 utg.omr. 17 avsnitt 7.5). Enligt propositionen är den statliga folkrörelsepolitiken uppdelad i två delar, en s.k. sektorsorienterad del och en mer generell och sektorsövergripande del. Den *sektorsorienterade* folkrörelsepolitiken bedrivs i stort sett inom samtliga politikområden på statsbudgeten – såsom inom ungdomspolitiken, kulturpolitiken och miljöpolitiken – och omfattar specifika frågor som rör olika typer av föreningar inom respektive sektor. Flera av dessa föreningar erhåller också statliga bidrag, bl.a. för sådan verksamhet som främjar de mål som är uppställda för respektive politikområde. Den *sektorsövergripande* folkrörelsepolitiken behandlas inom politikområdet Folkrörelsepolitik och är inriktad på att dels stimulera och stödja människors organisering i föreningar och liknande sammanslutningar, dels bidra till goda förutsättningar för dessa föreningar att verka och bedriva verksamhet. Här hanteras generella frågor som rör alla typer av folkrörelser och ideella föreningar, såsom den statliga bidragsgivningen till föreningslivet.

Enligt propositionen är ett av syftena med den generella folkrörelsepolitiken att skapa ett samlat synsätt och agerande från statens sida när det gäller såväl relationer till folkrörelser och föreningar av olika slag som villkor och förutsättningar för föreningslivets verksamhet. Ett annat syfte är att synliggöra och lyfta fram den betydelse föreningslivet har för den demokratiska infrastrukturen i vårt samhälle. I propositionen anför regeringen att föreningslivet skapar och utvecklar särskilda förutsättningar för den representativa demokratin bl.a. genom att medlemmarna får träna sig i och bli vana vid att gemensamt argumentera, värdera och fatta beslut. Sektorn organiserar också, enligt regeringen, en mångfald av politiska, ekonomiska och sociala intressen.

Vidare anføres i propositionen att folkrörelsepolitiken också syftar till att stödja och stärka den sociala ekonomin i samhället. Med social ekonomi avses organiserad verksamhet som primärt har samhälleliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn. Sådan verksamhet bedrivs i första hand i föreningar, stiftelser och kooperativ. Verksamheterna har allmännyttan eller medlemsnytta, inte vinstintresse, som främsta drivkraft. Grundläggande för större delen av verksamheterna inom den sociala ekonomin är människors vilja till ideella insatser. Folkrörelsepolitiken har därmed en stor betydelse för hur förutsättningarna för aktörerna inom den sociala ekonomin formas.

Det övergripande målet för den sektorsövergripande folkrörelsepolitiken delas i budgetpropositionen in i följande fyra huvudområden:

- generella frågor rörande villkor och förutsättningar för folkrörelser och ideella föreningar,
- generella frågor rörande bidrag till folkrörelser och ideella föreningar,

- regeringens och dess förvaltningsmyndigheters dialog med föreningslivet, samt
- statistik, forskning och övrig kunskapsbildning om föreningslivet och dess verksamhet.

I budgetpropositionen betonar regeringen kontinuerlig dialog mellan föreningslivet och staten. Regeringen har tagit initiativ till att skapa ett folkrörelseforum för dialog mellan regeringen och föreningslivet (avsnitt 7.5). Enligt regeringen utgör forumet en viktig del i regeringens kontinuerliga dialog med föreningslivet och olika aktörer inom den sociala ekonomin. Det forum som genomfördes under 2003 bestod av en serie tematiska seminarier och en tvådagarskonferens.

Folkrörelseforum

I budgetpropositionen för 2005 betonar regeringen betydelsen av det forum, Folkrörelseforum, som inrättats för dialog mellan å ena sida företrädare för regeringen och dess förvaltningsmyndigheter och å andra sidan företrädare för föreningslivet och andra aktörer inom den sociala ekonomin (prop. 2004/05:1 utg.omr. 17 avsnitt 7.5). Folkrörelseforumet avser att behandla övergripande frågor, bl.a. sådana som rör den ideella sektorns villkor och förutsättningar och sektorns möjligheter att utgöra en samlad samhällsröst i för demokratin väsentliga frågor.

Inom ramen för forumet genomfördes 2003 en serie tematiska seminarier och en större konferens. Ett genomgående tema för dessa seminarier var att identifiera de faktorer som stimulerar respektive hindrar människors organisering i olika typer av folkrörelser, föreningar och andra medborgarsammanslutningar. Vid den efterföljande konferensen vidareutvecklades de frågeställningar som hade diskuterats vid seminarierna.

I det fortsatta arbetet med forumet under hösten 2004 och under 2005 kommer, enligt propositionen, att föras en fördjupad diskussion kring vissa av de frågeställningar som identifierats under den hittillsvarande dialogen. Exempelvis kommer ett seminarium att anordnas under 2005 och behandla den sociala ekonomin och dess möjligheter och förutsättningar.

Aviserad översyn av folkrörelsepolitiken

I budgetpropositionen för 2005 redovisade regeringen också att en interdepartemental arbetsgrupp tillsattes i september 2001 med syfte att samordna regeringens folkrörelsepolitik (prop. 2004/05:1 utg.omr. 17 avsnitt 7.5). Gruppens uppgifter har två huvudsakliga inriktningar: dels att utgöra forum för samråd i frågor som rör föreningslivet och den sociala ekonomin och på så sätt förbättra den gemensamma kunskapsbasen om dessa frågor i statsförvaltningen, dels att följa upp vissa gemensamma insatser på området. Arbetsgruppen har kunnat konstatera att det föreligger behov av en översyn av den statliga folkrörelsepolitiken och de olika insatser som görs

riktade mot föreningslivet och den sociala ekonomin. I budgetpropositionen anför regeringen att den därför inom kort avser att låta en särskild utredare göra en sådan översyn.

Utskottets ställningstagande

Inom ramen för folkrörelsepolitiken pågår arbete för att bl.a. stimulera och stödja människors organisering i föreningar och liknande sammanslutningar och skapa goda förutsättningar för dessa föreningar att verka och bedriva verksamhet. Vidare pågår arbete för att stödja och stärka den sociala ekonomin i samhället. Regeringen har aviserat att en utredning skall tillsättas med uppdrag att göra en översyn av den statliga folkrörelsepolitiken och de olika insatser som görs riktade mot föreningslivet och den sociala ekonomin. Med hänvisning till detta avstyrker utskottet motion 2004/05:K323 (c) yrkandena 4 och 5.

Kommunala bolag m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker med hänvisning till gällande ordning motionsyrkanden om kommunala bolag m.m.

Jämför reservation 7 (m, fp).

Motionerna

I motion 2004/05:K458 av Karin Pilsäter m.fl. (fp) begärs att regeringen lägger fram förslag som förhindrar att avgiftsfinansierade kommunala bolag genom bidrag finansierar annan kommunal verksamhet som ligger utanför bolagets egentliga verksamhetsområde (yrkande 3). Genom koncernbildningars bidragsmöjlighet kan, enligt motionen, avgiftsfinansierade verksamheter som egentligen borde styras av självkostnadsprincipen leverera sina vinster till t.ex. olika kommunala evenemang.

I motionen anføres även att andra samarbetsformer än bolag mellan kommuner och enskilda företag (med kommuner som minoritetsägare) bör granskas med avseende på transparens och möjlighet att utkräva politiskt ansvar (yrkande 7). Ett likadant yrkande finns i motion 2003/04:K415 av Karin Pilsäter m.fl. (fp) yrkande 6. Enligt motionen finns det flera exempel på hur kommunala och privata intressen växer samman, såsom gemensamma satsningar på utbildningsprojekt, byggande av idrottsanläggningar och kulturanläggningar.

Motionärerna menar också att reglerna avseende kommunala bostadsbolags sociala och arbetsmarknadsmässiga ansvar bör förtydligas (yrkande 8). Ett visst kommunalt förfogande över bostäder – antingen genom eget ägande eller genom avtal med enskilda fastighetsägare – är enligt motionärerna

nödvändigt av både sociala och arbetsmarknadspolitiska skäl, men tyvärr finns det exempel på kommunala bostadsbolag som inte lever upp till sitt ansvar på dessa områden.

Gällande ordning

Självkostnadsprincipen m.m.

Enligt 2 kap. 7 § kommunallagen får kommuner och landsting driva näringsverksamhet, om den drivs utan vinstsyfte och går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna i kommunen eller landstinget. Kommuner och landsting får enligt 2 kap. 8 § genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommunen eller landstinget. Individuellt inriktad stöd till enskilda näringsidkare får lämnas bara om det finns synnerliga skäl för det.

I förarbetena framhölls att bestämmelsen inte ställer upp något absolut vinstförbud (prop. 1990/91:117 s. 34). Bedömningen av i vilken mån en kommunal verksamhet får generera överskott och hur detta används ligger i stället inom ramen för tillämpningen av självkostnadsprincipen. Vad den aktuella bestämmelsen uttrycker är att syftet i huvudsak inte får vara att bereda vinst.

Vidare anförs i förarbetena att det inte finns någon klar skiljelinje mellan vad man brukar kalla den kommunala sektorn och det som i dagligt tal betecknas som näringslivet (s. 151 f.). Det uttalas att kommunerna och landstingen har en helt oomtvistad rätt att engagera sig i en rad verksamhetsgrenar som vanligen ses som en del av näringslivet. Sådana verksamheter benämns ofta sedvanlig kommunal affärsverksamhet. Exempel på sådan anses vara bostadsföretag, tvätterier, el-, gas- och värmeverk, renhållningsverk, fryserier, saluhallar, parkeringsanläggningar, buss- och spårvägsföretag, hamnar, flygplatser samt rörelser för att tillhandahålla idrottsarenor och olika fritids- och nöjesanläggningar. Samtidigt, uttalas det vidare, är det tydligt att det finns ett stort område av näringslivet som är förbehållet den enskilda företagsamheten, det s.k. egentliga näringslivet. Inom denna sektor får kommunerna och landstingen inte driva verksamhet eller göra andra ingripanden annat än under mycket speciella förhållanden. I princip gäller att kommuner och landsting inom det egentliga näringslivet endast får vidta åtgärder som allmänt främjar näringslivet i kommunen eller landstinget, t.ex. tillhandahålla mark eller teknisk service till företagen. I förarbetena nämns även exempel på när synnerliga skäl föreligger som tillåter kommunala ingripanden av individuell natur.

Om synnerliga skäl skulle anses föreligga i ett enskilt fall måste också EG:s regler om stöd till näringslivet beaktas. Dessa innehåller ett principiellt förbud mot stöd som kan riskera att snedvrider konkurrensen på den gemensamma marknaden.

Fullmäktiges inflytande i kommunala företag

Enligt 3 kap. 16 § kommunallagen får kommuner och landsting efter beslut av fullmäktige lämna över vården av en kommunal angelägenhet, för vars handhavanden särskild ordning inte föreskrivits, till ett aktiebolag, ett handelsbolag, en ekonomisk förening, en ideell förening, en stiftelse eller en enskild individ. Om så görs till ett aktiebolag där kommunen eller landstinget innehar samtliga aktier skall, enligt 3 kap. 17 §, fullmäktige fastställa det kommunala ändamålet med verksamheten, utse samtliga styrelseledamöter, se till att fullmäktige får ta ställning innan sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas. Detsamma gäller när kommunen ensam eller landstinget ensamt bildar en stiftelse för en kommunal angelägenhet. Fullmäktige skall också utse minst en lekmannarevisor i aktiebolag där kommunen eller landstinget direkt eller indirekt innehar samtliga aktier. Fullmäktige skall även utse minst en revisor i en sådan stiftelse som nämnts ovan.

Innan vården av en kommunal angelägenhet lämnas över till ett bolag eller en förening där kommunen eller landstinget bestämmer tillsammans med någon annan skall, enligt 3 kap. 18 §, fullmäktige se till att den juridiska personen blir bunden av de villkor som avses i 17 § i en omfattning som är rimlig med hänsyn till andelsförhållandena, verksamhetens art och omständigheterna i övrigt (första stycket). Detsamma gäller om kommunen eller landstinget tillsammans med någon annan bildar en stiftelse för en kommunal angelägenhet (andra stycket).

Innan en kommun eller ett landsting lämnar över vården av en kommunal angelägenhet till någon annan än som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ skall fullmäktige se till att kommunen respektive landstinget tillförsäkras en möjlighet att kontrollera och följa upp verksamheten

De nu gällande bestämmelserna, som beslutades av riksdagen våren 2002 (bet. 2001/02:KU14, rskr. 2001/02:KU190), innebar en ökning av fullmäktiges möjlighet till inflytande i kommunala företag jämfört med de tidigare bestämmelserna.

Insyn i kommunala bolag och entreprenader

Om allmänhetens rätt att ta del av handlingar hos kommunala företag finns bestämmelser i 1 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100). Enligt denna skall vad som föreskrivs i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av handlingar hos myndighet i tillämpliga delar också gälla handlingar hos aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser där kommuner eller landsting utövar ett rättsligt bestämmande inflytande. Sådana bolag, föreningar och stiftelser skall vid tillämpningen av sekretesslagen jämföras med myndighet.

Bolag eller föreningar där kommun eller landsting bestämmer tillsammans med någon annan omfattas inte av 1 kap. 9 § sekretesslagen. Detsamma gäller om kommunen eller landstinget tillsammans med någon annan bildar en stiftelse. I dessa fall skall, enligt 3 kap. 18 § tredje stycket kom-

munallagen, fullmäktige verka för att allmänheten skall ha rätt att ta del av handlingar hos företaget enligt de grunder som gäller för allmänna handlingars offentlighet i 2 kap. tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen.

Riksdagen beslutade våren 2002 om insyn i kommunala entreprenader (bet. 2001/02:KU14, rskr. 2001/02:KU190). Enligt 3 kap. 19 a § kommunallagen skall, om en kommun eller ett landsting sluter avtal med någon annan än som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ om att denne skall utföra en kommunal angelägenhet, kommunen eller landstinget beakta intresset av att genom avtalet tillförsäkras information som gör det möjligt för allmänheten att få insyn i hur angelägenheten utförs.

Kommunalt stöd till boende

Enligt lagen (1993:406) om kommunalt stöd till boendet får en kommun lämna enskilda hushåll ekonomiskt stöd i syfte att minska deras kostnader för att anskaffa eller inneha en permanentbostad.

Stöd till kommunens egna bostadsföretag är kompetensenligt enligt 2 kap. 1 § kommunallagen (RÅ 1997 ref. 47).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att i vilken mån kommunal verksamhet får generera överskott och hur detta används ligger inom ramen för självkostnadsprincipen. Något absolut vinstförbud föreligger inte. Vidare konstaterar utskottet att fullmäktiges möjlighet till inflytande i kommunala företag och allmänhetens möjlighet till insyn i kommunala entreprenader har ökat de senaste åren till följd av ändringar i kommunallagen. Kommunerna får också lämna enskilda hushåll ekonomiskt stöd i syfte att minska deras kostnader för att anskaffa eller inneha en permanentbostad.

Med hänvisning till det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna 2004/05:K458 (fp) yrkandena 3, 7 och 8 samt 2003/04:K415 (fp) yrkande 6.

Förbud att verkställa kommunalt beslut

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker med hänvisning till redan införda bestämmelser motionsyrkanden om förbud att verkställa kommunalt beslut.

Jämför reservation 8 (m).

Motionen

I motion 2004/05:K360 av Bengt-Anders Johansson (m) begärs en utredning om införandet av möjlighet för domstol att, i samband med att kommunalt beslut upphävs, permanent förbjuda kommunen eller landstingen att verkställa beslutet (yrkande 4) samt införa skadestånds- eller

straffansvar för kommunal nämnd eller befattningshavare om beslutet, trots förbudet, verkställs (yrkande 5). Motionären föreslår även att regeringen skyndsamt utreder en möjlighet att förelägga kommuner och landsting att vid vite rätta sig efter domstols lagkraftvunna dom (yrkande 3). Enligt motionärens mening förekommer det ofta att kommuner överskrider sin kompetens, särskilt när det gäller näringsverksamhet. Vidare, anför motionären, finns det inte laglig möjlighet att genomdriva ändring av ett beslut som en domstol funnit olagligt, utan kommuner kan utan påföljder bortse från beslutet och fortsätta sin olagliga verksamhet.

Gällande ordning

Bestämmelser om laglighetsprövning av kommunala beslut finns i 10 kap. kommunallagen. Ett överklagat beslut skall enligt 8 § upphävas om det inte har tillkommit i laga ordning, om beslutet hänför sig till något som inte är en angelägenhet för kommunen eller landstinget, om det organ som har fattat beslutet har överskridit sina befogenheter eller om beslutet strider mot lag eller annan författning.

När det gäller möjligheterna till sanktioner vid domstolstrots och lagtrots av en kommun anförde konstitutionsutskottet i samband med behandlingen av förslaget till ny kommunallag (prop. 1990/91:117, bet. 1990/91:KU38 s. 92) att det var angeläget att frågorna om ett sanktionssystem fick sin lösning snarast och förordade att regeringen på lämpligt sätt skulle bereda dessa frågor. Sedan den 1 juli 2002 finns nya bestämmelser om kommunalt domstolstrots i kommunallagen. Ändringarna i kommunallagen innebär att beslut om rättelse av ett redan verkställt beslut skall meddelas utan oskäligt dröjsmål (10 kap. 15 §) och att ett beslut som kan överklagas genom laglighetsprövning får verkställas innan det har vunnit laga kraft om inte särskilda skäl talar emot det (10 kap. 14 a §).

I propositionen anförde regeringen att det skulle medföra stora svårigheter att i lagtext precisera de förutsättningar som i praxis anses gälla för när omedelbar verkställighet skall kunna ske (prop. 2001/02:122 s. 18). Regeringen förordade därför den allmänt hållna bestämmelsen som nu gäller (10 kap. 14 a §) och som i huvudsak återspeglade den praxis som tillämpades.

Vidare anförde regeringen att omedelbar verkställighet i regel inte bör ske om det finns en realistisk möjlighet att det överklagade beslutet kan komma att upphävas (s. 29). Om avgörandet medför allvarliga ingrepp i den enskildes rättsfär är särskild försiktighet påkallad härvidlag.

I propositionen ansåg regeringen även att möjligheten till vitessanktioner mot förtroendevalda inom området för laglighetsprövning inte borde införas (s. 20). Kartläggning hade visat att det var ovanligt med domstolstrots inom detta område. Regeringen anförde vidare att skadeverkningarna vid domstolstrots för enskilda generellt sett inte var lika långtgående här som inom exempelvis LSS-området. Det fanns enligt regeringens mening därför inte tillräckligt starka skäl för så ingripande åtgärder som

vitessanktioner mot förtroendevalda. Det var regeringens förhoppning att de ändringar som föreslagits i propositionen angående kommunala besluts verkställbarhet och rättelse av sådana beslut skulle leda till att antalet fall av domstolstrots minskade eller rent av upphörde. Regeringen uttalade dock att den noggrant skulle följa upp vilka effekter de i propositionen föreslagna åtgärderna mot kommunalt domstolstrots fick. För det fall det skulle visa sig att åtgärderna inte utgjorde ett sådant effektivt påtryckningsmedel som var avsikten skulle regeringen återkomma i frågan.

Utskottets ställningstagande

Kartläggning har tidigare visat att det är ovanligt med domstolstrots inom området för laglighetsprövning. De bestämmelser som infördes i kommunallagen den 1 juli 2002 angående kommunala besluts verkställbarhet och rättelse av sådana beslut förväntades leda till att antalet fall av domstolstrots minskade eller rent av upphörde. Regeringen har aviserat att den noggrant skall följa upp effekterna av de åtgärder som vidtagits och vid behov återkomma i frågan. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motion 2004/05:K360 (m).

Lokala miljökrav

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker ett motionsyrkande om möjlighet att ställa lokala miljökrav med hänvisning till redan befintliga möjligheter. Jämför reservation 9 (kd, c, mp).

Motionen

I motion 2004/05:MJ498 av Göran Hägglund m.fl. (kd) yrkande 13 föreslås att lagen ändras så att kommunernas befogenhet att ställa lokala miljökrav på utsläpp i luften ökar. Enligt motionen visar Miljömålsrådets uppföljning att minskningen av halterna av kväveoxid i luft har avstannat och att det nu krävs kraftfulla åtgärder i framför allt städerna. Kommunerna bör bl.a. ges möjlighet att ställa utsläppskrav inom olika delar av kommunen. Exempelvis kan kravet vara att icke miljögodkända pannor skall bytas ut.

Gällande ordning

Enligt 5 kap. 1 § miljöbalken får regeringen för vissa geografiska områden eller för hela landet meddela föreskrifter om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt, om det behövs för att varaktigt skydda människors hälsa eller miljön eller för att avhjälpa skador på eller olägenheter för män-

niskors hälsa eller miljön (miljökvalitetsnormer). Regeringen får överlåta till en myndighet att meddela miljökvalitetsnormer som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Myndigheter och kommuner skall säkerställa att de miljökvalitetsnormer som meddelats enligt 1 § uppfylls när de prövar tillåtlighet, tillstånd, godkännanden, dispenser och anmälningsärenden, utövar tillsyn eller meddelar föreskrifter. Vid planering och planläggning skall kommuner och myndigheter iakttä miljökvalitetsnormer (5 kap. 3 §).

Om det behövs för att en miljökvalitetsnorm skall kunna uppfyllas skall regeringen eller den eller de myndigheter eller kommuner som regeringen bestämmer upprätta ett förslag till åtgärdsprogram (5 kap. 4 §). Åtgärdsprogrammet skall fastställas av regeringen eller den myndighet eller kommun som regeringen bestämmer (5 kap. 5 §). Programmet får omfatta all verksamhet och alla åtgärder som kan påverka möjligheten att uppfylla föreskrivna miljökvalitetsnormer (5 kap. 6 §). Myndigheter och kommuner skall inom sina ansvarsområden vidta de åtgärder som behövs enligt åtgärdsprogrammet (5 kap. 8 §).

Exempel på lokala åtgärder för att kunna klara halterna för bl.a. kväveoxid är skärpta krav på utsläpp i s.k. miljözoner. Andra exempel är trafikplanering, trafikbegränsande åtgärder samt förbättrad kollektivtrafik (jfr prop. 2004/05:1 utg.omr. 20 avsnitt 3.7.2.2).

Utskottets ställningstagande

Kommunernas medverkan i miljöarbetet har enligt utskottets mening stor betydelse, bl.a. genom att säkerställa att de miljökvalitetsnormer som meddelats uppnås. Utskottet anser att kommunerna har de befogenheter som är nödvändiga härvidlag. Motion 2004/05: MJ498 (kd) yrkande 13 avstyrks.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Demokratiexperiment, punkt 1 (c, mp)

av Kerstin Lundgren (c) och Gustav Fridolin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om demokratiexperiment. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:K323 yrkande 6 och 2004/05:K361.

Ställningstagande

Vi vill öka utrymmet för lokala demokratiexperiment, som inte utgår från att slå samman kommuner. Sådana lokala demokratiexperiment skulle bl.a. ge värdefull kunskap till Grundlagsutredningen inför ett slutbetänkande 2008. Det är dock angeläget att lokala demokratiexperiment inte blir avhängiga av endast regeringens prioriteringar, utan att det sker genom beslut bland kommunerna själva. På samma sätt måste det civila samhället vara delaktigt i utformningen av experimenten. En tänkbar modell för att fördela resurser till lokala demokratiexperiment är därför att låta Svenska Kommunförbundet tillsammans med Folkrorelserådet fatta beslut om hur resurserna skall fördelas.

Enligt vår mening bör regeringen skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag om hur staten både kan tillåta och ekonomiskt stödja demokratiexperiment i landets kommuner i denna riktning. Med bifall till motionerna 2004/05:K323 yrkande 6 och 2004/05:K361 bör detta ges regeringen till känna.

2. Utredning om fritidspolitikens villkor, punkt 3 (mp)

av Gustav Fridolin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om utredning om fritidspolitikers villkor. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:K383.

Ställningstagande

Fritidspolitikern har en särskilt viktig roll i demokratin. Han eller hon, som huvudsakligen ägnar sig åt en annan sysselsättning än politik, har familj och andra intressen, blir i den kommunala verkligheten emellertid lätt gisslan hos heltidspolitiker och tjänstemän. För att komma till rätta med detta problem har man i olika kommuner vidtagit åtgärder, men dessa har dock inte varit tillräckliga. Enligt min mening behövs därför en utredning som undersöker innehållet i fritidspolitikers uppdrag samt samspelet mellan fritidspolitiker respektive heltidspolitiker och tjänstemän i syfte att tydliggöra innehållet i dessa uppdrag och ansvarsfördelningen dem emellan. Med bifall till motion 2004/05:K383 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

3. Återremiss, punkt 6 (m, fp, kd, c, mp)

av Göran Lennmarker (m), Tobias Krantz (fp), Henrik S Järrel (m), Kerstin Lundgren (c), Gustav Fridolin (mp), Carl-Erik Skårman (m), Liselott Hagberg (fp) och Helena Höij (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om återremiss. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:K435.

Ställningstagande

Sedan 2002 finns i 5 kap. 36 § kommunallagen en bestämmelse om att ett ärende i kommunfullmäktige skall återremitteras om det begärs av minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna. Vidare stadgas att återremissen skall motiveras.

Som lagen är utformad kan den återremiss en minoritet får till stånd göras betydelselös genom att majoriteten, genom ett beslut med enkel majoritet, driver igenom en helt annan motivering till återremissen än den som minoriteten avsett. Motiveringen som åtföljer en återremiss bör formuleras av dem som har begärt återremissen, dvs. av minoriteten när det är fråga om en minoritetsåterremiss. Vi anser att regeringen bör utreda frågan och sedan återkomma till riksdagen med eventuella förslag. Med bifall till motion 2004/05:K435 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

4. Folkinitiativ, punkt 8 (mp)

av Gustav Fridolin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om folkinitiativ. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:K307 yrkande 3, 2004/05:K369 och 2004/05:K454 yrkandena 1 och 2 samt bifaller delvis motion 2004/05:K223.

Ställningstagande

Regeringen har under en längre tid haft riksdagens uppdrag att lägga fram ett förslag kring bestämmelserna om folkinitiativ, som sedan 1994 regleras i kommunallagen. Konstitutionsutskottet har flera gånger framfört kritik mot regeringen för att den har fördröjt hanteringen av frågan. I juni 2004 meddelade regeringen att frågan skall utredas av Grundlagsutredningen. Jag är kritisk mot detta dels för att ytterligare utredning inte är nödvändig eftersom frågan redan har utretts, dels för att den inte hör hemma i Grundlagsutredningen då den regleras i kommunallagen. Till detta kommer att frågan, om den skall behandlas av Grundlagsutredningen, kommer att fördröjas ytterligare.

5. Medborgarkontrakt, punkt 11 (fp, mp)

av Tobias Krantz (fp), Gustav Fridolin (mp) och Liselott Hagberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om medborgarkontrakt. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:K351 och 2004/05:K459 yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Enligt vår mening skall medborgaren stå i centrum för all offentlig verksamhet. En starkare ställning för medborgaren som konsument av offentligt finansierade välfärdstjänster uppnås i hög utsträckning genom att skapa valfrihet mellan olika konkurrerande alternativ och en mångfald i verksamheterna. Genom mångfald och valfrihet stärks medborgarnas egenmakt och självständighet. Den offentliga servicen måste deklarera vad man erbjuder medborgaren. Först när medborgarna vet vilken ambitionsnivå en offentlig verksamhet bör hålla har de möjlighet att ställa krav och utkräva ansvar.

Medborgarkontrakt är ett sätt att förtydliga och stärka medborgarens inflytande och möjligheter att påverka service och tjänster. Ett medborgarkontrakt tydliggör medborgarens rättigheter gentemot det offentliga. Det förbättrar kvalitetsarbetet i offentlig verksamhet och stärker dialogen och förståelsen mellan politiker, tjänstemän och medborgare. I arbetet med ett medborgarkontrakt definieras genom en dialog mellan politiker, tjänstemän och medborgare gemensamt vad som är god kvalitet, vad man kan förvänta sig av en offentlig tjänst eller service och hur man kan få kompensation om något går fel.

För att införa medborgarkontrakt krävs dock ett tydligt politiskt initiativ. De juridiska förutsättningarna och konsekvenserna måste tydliggöras genom ny eller anpassad lagstiftning. Däremot bör inte innehållet specificeras på nationell nivå.

Enligt vår mening är det nödvändigt med ett särskilt program för stärkt medborgarmakt och en kraftsamling kring dessa frågor. Arbetet bör ske i enlighet med de principer som anges i motion 2004/05:K459.

Riksdagen bör som sin mening ge regeringen det anförda till känna.

6. Det civila samhället och den sociala ekonomin, punkt 12 (c) av Kerstin Lundgren (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om det civila samhället och den sociala ekonomin. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:K323 yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Sverige har av tradition ett mycket starkt civilt samhälle, inte minst genom det breda deltagandet i facklig verksamhet, engagemanget i idrottsrörelsen, nykterhetsrörelsen och kyrklig verksamhet. Till detta skall läggas det frivilliga engagemang som växt fram i tusentals utvecklingsgrupper runt om i landet. Den starka civiliteten i Sverige har också flera gånger framhållits av forskare som en viktig demokratisk arena.

Regeringen verkar dock inte vilja tillmäta det civila samhället någon framträdande roll. Centerpartiet vill återupprätta det civila samhället både som en demokratisk och en social arena. Det kan handla om så enkla saker som samförstånd mellan kommuner och idrottsorganisationer om vem som skall göra vad, men också om att fackföreningar, liksom i Tyskland, skall kunna tillåtas att ta ansvar för delar av den sociala välfärden. Ansvarskommittén och Grundlagsutredningen bör därför kompletteras med en motsvarande omfattande utredning om samverkan mellan offentligt och civilt samhälle på alla samhällsnivåer.

Nära förknippat med det sociala samhället är den sociala ekonomin, dvs. organiserade verksamheter som främst har samhällseliga mål och som är fristående från den offentliga sektorn. Den sociala ekonomin erbjuder i många fall möjligheter att förena offentlig verksamhet med medborgar- eller brukarinflytande. Sociala företag som är engagerade i skolan eller sjukvården fungerar som ett alternativ både till offentliga och privata lösningar.

Enligt min mening bör det även tillsättas en utredning om förbättrade villkor för den sociala ekonomin. Den bör bl.a. utreda hur den sociala ekonomin kan användas som ett komplement till offentlig och privat sektor. Ett led i utredningen bör vara att undersöka betydelsen av sociala bokslut, dvs. redovisning av den sociala påverkan av företags och myndigheters verksamheter.

Vad som anförts ovan bör med bifall till motion 2004/05:K323 yrkandena 4 och 5 ges regeringen till känna.

7. Kommunala bolag m.m., punkt 13 (m, fp)

av Göran Lennmarker (m), Tobias Krantz (fp), Henrik S Järrel (m), Carl-Erik Skårman (m) och Liselott Hagberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om kommunala bolag m.m. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:K415 yrkande 6 och 2004/05:K458 yrkandena 3, 7 och 8.

Ställningstagande

En grundläggande demokratisk princip är att offentlig verksamhet skall drivas med full öppenhet och insyn för medborgare, politiker och medier. Detta talar för att kommunal verksamhet skall bedrivas i förvaltningsform. Så länge kommunala verksamheter fortsätter att bedrivas i bolagsform finns dock skäl att se över hur dessa är ordnade och om de utövas i enlighet med den kommunala kompetensen.

I flera kommuner har bildats koncerner där flera kommunala bolag ingår. Det har visat sig att genom koncernbildningarnas bidragsmöjlighet kan avgiftsfinansierade kommunala verksamheter, som egentligen borde styras av självkostnadsprincipen, leverera sina vinster till t.ex. olika kommunala evenemang och annat. I vissa större kommuner kan denna smygbeskattning uppgå till hundratals miljoner kronor. Vi anser att riksdagen bör uppdraga åt regeringen att föreslå lagändringar som förhindrar att avgiftsfinansierade kommunala verksamheter som drivs i bolagsform genom bidrag kan bekosta verksamheter som inte har med bolagets egentliga verksamhet att göra.

Vidare bör andra samarbetsformer än bolag mellan kommuner och enskilda företag (med kommuner som minoritetsägare) granskas med avseende på transparens och möjlighet att utkräva politiskt ansvar, och reglerna avseende kommunala bostadsbolags sociala och arbetsmarknadsmässiga ansvar bör förtydligas.

Vad som anförts ovan bör med bifall till motionerna 2003/04:K415 yrkande 6 och 2004/05:K458 yrkandena 3, 7 och 8 ges regeringen till känna.

8. Förbud att verkställa kommunalt beslut, punkt 14 (m)

av Göran Lennmarker (m), Henrik S Järrel (m) och Carl-Erik Skårman (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om förbud att verkställa kommunalt beslut. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:K360 yrkandena 3–5.

Ställningstagande

Enligt vår mening bör det tillsättas en utredning med uppgift att se över vissa frågor avseende förbud att verkställa kommunala beslut. En fråga som därvid bör ses över är införande av en möjlighet för domstol att, i samband med att kommunalt beslut upphävs, permanent förbjuda kommunen eller landstingen att verkställa beslutet samt införande av skadestånds- eller straffansvar för kommunal nämnd eller befattningshavare om beslutet, trots förbudet, verkställs. En annan fråga är införande av en möjlighet att förelägga kommuner och landsting att vid vite rätta sig efter domstols lagakraftvunna dom. Med bifall till motion 2004/05:K360 yrkandena 3–5 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

9. Lokala miljökrav, punkt 15 (kd, c, mp)

av Kerstin Lundgren (c), Gustav Fridolin (mp) och Helena Höj (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om lokala miljökrav. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:MJ498 yrkande 13.

Ställningstagande

Enligt vår mening bör kommunerna ges ökade befogenheter på miljöområdet. Bland annat bör det bli möjligt för kommunerna att ta ut miljödifferenterade trängselskatter, och de bör ges möjlighet att ställa utsläppskrav inom olika delar av kommunen. Exempelvis kan kravet vara att icke miljögodkända pannor skall bytas ut. Regeringen bör lägga fram förslag till lagändring som ökar kommunernas befogenhet att ställa lokala miljökrav på utsläpp till luften. Det bör, med bifall till motion 2004/05: MJ498 yrkande 13, ges regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Kommuners inflytande i Europafrågor, punkt 7 (c)

Kerstin Lundgren (c) anför:

Centerpartiet värnar det lokala och regionala självstyret. Ett starkt lokalt och regionalt självstyre uppstår dock inte av sig självt. Det krävs en medveten politik för att utveckla och stärka självstyret – en politik för självbestämmande enligt federalismens principer snarare än anonym folksuveränitet och maktkoncentration. Jag har i annat sammanhang framfört att det är dags att pröva tanken att komplettera riksdagens direktvalda kammare med en regional representation, där kammaren och den regionala representationen har olika sammansättning och delvis olika uppgifter. Den nya kammaren skulle därvid bli ett forum för värnandet av självstyret och trygga människors möjlighet att lokalt besluta om sina egna angelägenheter. Detta kan uppnås genom att den direktvalda kammaren kompletteras med att kommuner och regioner blir direkt representerade i en regional representation för att där kunna bromsa centraliseringstendenser.

Om det nya konstitutionella fördraget antas och riksdagen därmed ges ett ökat inflytande i EU-frågor skulle en sådan andra kammare även innebära ett indirekt inflytande för kommuner och regioner i dessa frågor.

2. Kommuners inflytande i Europafrågor, punkt 7 (mp)

Gustav Fridolin (mp) anför:

Innan ställning tas i frågan om att stärka kommunernas inflytande i Europafrågor anser jag att man bör analysera konsekvenserna av EU-medlemskapet för den svenska författningen med avseende bl.a. på risken för en fortsatt federalistisk utveckling, möjligheterna till ansvarsutkrävande och de svenska grundlagarnas förhållande till EG-rätten. Det är min uppfattning att regeringsformen bör förändras så att de konstitutionella spärrar som finns mot en fortsatt federalistisk utveckling av EU stärks. Av regeringsformen bör också tydligare framgå att svensk grundlag är överordnad på icke-delegerade områden samt att riksdagen suveränt tolkar vilka dessa områden är.

3. Folkinitiativ, punkt 8 (kd, v, c)

Mats Einarsson (v), Kerstin Lundgren (c) och Helena Höij (kd) anför:

Vi anser att reglerna för folkinitiativ till kommunal folkomröstning bör ändras så att rådgivande folkomröstning skall genomföras om minst 10 % av de röstberättigade kommuninvånarna begär det. Det finns dock skäl för att folkomröstningsinstitutets utformning på olika politiska nivåer bedöms i ett sammanhang och i relation till det demokratiska systemet i övrigt. Det är

därför rimligt att frågan behandlas av Grundlagsutredningen, som själv får avgöra i vilken form och vid vilken tidpunkt ett betänkande i denna sak bör presenteras. Något tillkännagivande bör därför inte nu göras av riksdagen.

4. Medborgarkontrakt, punkt 11 (c)

Kerstin Lundgren (c) anför:

Samhället bygger på samverkan mellan enskilda människor som i grunden slutit en form av samhällskontrakt med varandra – byggt på skyldigheter och rättigheter. Enligt min mening skall medborgarens möjligheter stå i centrum för all offentlig verksamhet – och då inte medborgaren reducerad till enbart konsument. En starkare ställning för medborgaren uppnås i hög utsträckning genom att man skapar valfrihet mellan olika konkurrerande alternativ och en mångfald i verksamheter. Genom mångfald och valfrihet stärks medborgarnas egenmakt och självständighet, och ”klientförhållandet”, som ofta uppstår då medborgaren med ett behov av stöd hamnar i beroendeställning till den som ger hjälpen, bryts. Egenmakten och självständigheten stärks också genom att medborgarens rättigheter förtydligas. Den offentliga verksamheten måste samtidigt bli mer genomsiktig och ansvarsfördelningen tydligare för att stärka medborgarnas möjlighet att ställa krav och utkräva ansvar. Här pågår utredningar i särskild ordning.

Samhällskontrakt eller medborgarkontrakt kan vara ett sätt att förtydliga och stärka medborgarens roll, inflytande och möjligheter att ta ansvar och påverka offentliga tjänster. Här finns uppenbart mer att göra, men ett tillkännagivande i enlighet med motionerna 2004/05:K351 och 2004/05:K459 yrkandena 1–4 avstyrks dock.

5. Det civila samhället och den sociala ekonomin, punkt 12 (kd)

Helena Höj (kd) anför:

Det civila samhället utgörs av sådana naturliga gemenskaper som familjer, släkt, grannskap, företag, intresseföreningar, fackföreningar och trossamfund. Detta sammanhållande nätverk kan inget samhälle vara utan. Det skapar sociala band som leder till trygghet och ordnade förhållanden för människor. Det bör ligga i alla offentliga institutioners intresse att respektera det civila samhällets rättigheter och ge stöd i olika former till alla goda krafter som arbetar för vårt gemensamma bästa.

Den ideella sektorn verkar i gränzonen mellan privat och offentlig sektor. Under den borgerliga regeringen inleddes ett arbete för utveckling av den ideella sektorn. Olika forsknings- och utredningsprojekt initierades, och en beredning för utveckling av den ideella sektorn tillsattes. Kristdemokraterna anser att det är viktigt att det arbete som påbörjades i början av 1990-talet för att stödja och utveckla den ideella sektorn återupptas. Det finns många frågor som behöver belysas för att utvecklingen av den sociala ekonomin skall ske på ett sätt som berikar både den offentliga och den privata sektorn. Sektoriseringen inom den kommunala förvaltningen skapar pro-

blem, rollfördelningen mellan frivillig och kommunal verksamhet behöver klargöras, ansvarsförhållanden i samband med frivilliga insatser behöver utredas. Alla ökade möjligheter till finansiering måste prövas. Eftersom regeringen aviserat en översyn av den statliga folkrörelsepolitiken och de olika insatser som görs riktade mot föreningslivet och den sociala ekonomin avstår jag nu från att reservera mig.

6. Det civila samhället och den sociala ekonomin, punkt 12 (mp)

Gustav Fridolin (mp) anför:

Miljöpartiet de gröna delar insikten om den sociala ekonomins viktiga del av samhället. Det civila samhället kan möjliggöra ökad delaktighet i välfärden och samhällsbygget. Vi arbetar på olika sätt för att öka den sociala ekonomins avlastning av välfärden. Bland annat bereds ett förslag om att öppna för en särskild bolagsform för bolag som inte delar ut någon vinst till sina ägare. Med anledning av den och flera andra pågående processer anser vi att det inte nu är nödvändigt att kräva någon ytterliggare utredning jämte den som aviserats om den statliga folkrörelsepolitiken.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:K225 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att invånarna i Stockholms stad och län genom en läns gemensam folkomröstning skall ges möjlighet att ta ställning till frågan om biltullar skall införas eller inte i Stockholms stad.

2003/04:K415 av Karin Pilsäter m.fl. (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att granska andra samarbetsformer än bolag mellan kommuner och enskilda företag vad gäller frågor om transparens och möjlighet att utkräva politiskt ansvar.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:K223 av Torsten Lindström (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över reglerna om kommunala folkomröstningar så att lokala folkomröstningar blir lättare att genomföra och att utgången respekteras såväl av kommunerna som av regeringen.

2004/05:K285 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utveckla e-demokratien.

2004/05:K307 av Gunnar Andrén (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av fler medborgarinitiativ.

2004/05:K321 av Ulf Sjösten och Jeppe Johnsson (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att utöka minoritetsskyddet i kommunallagen.

2004/05:K323 av Kerstin Lundgren m.fl. (c):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning om samverkan mellan det offentliga och det civila samhället på alla samhällsnivåer.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning av förbättrade villkor för den sociala ekonomin.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge möjlighet och ekonomiskt stöd för demokratiexperiment i landets kommuner.

2004/05:K324 av Lars Wegendal m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökat antal ersättare i kommunernas fullmäktigeförsamlingar.

2004/05:K351 av Anne-Marie Ekström m.fl. (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa ett medborgarkontrakt.

2004/05:K360 av Bengt-Anders Johansson (m):

3. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt utreder en möjlighet att förelägga kommuner och landsting att vid vite rätta sig efter domstols lagakraftvunna dom.
4. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt utreder vad i motionen anförs om att införa en möjlighet för domstol att i samband med att kommunalt beslut upphävs permanent förbjuda kommunen eller landstinget att verkställa beslutet.
5. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt utreder vad i motionen anförs om att införa skadestånds- och/eller straffansvar för kommunal nämnd eller befattningshavare som trots förbudet verkställer beslutet.

2004/05:K361 av Annika Qarlsson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge möjlighet och ekonomiskt stöd för demokratiexperiment i landets kommuner.

2004/05:K369 av Kerstin Lundgren (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att folkinitiativ skall behandlas med förtur i översynen av regeringsformen.

2004/05:K383 av Gustav Fridolin (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en utredning som undersöker innehållet i fritidspolitikernas uppdrag och samspelet mellan fritidspolitiker respektive heltidspolitiker och tjänstemän.

2004/05:K401 av Siw Wittgren-Ahl m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av lagen om kommunalt partistöd.

2004/05:K403 av Carin Lundberg och Lars Lilja (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fritidspolitik som merit.

2004/05:K435 av Torkild Strandberg (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förändring av kommunallagen avseende minoritetsåterremiss.

2004/05:K451 av Åsa Lindestam (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kommuners och regioners inflytande i Europafrågor.

2004/05:K454 av Gustav Fridolin (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bekräfta riksdagens tidigare ställningstagande om obligatorisk folkomröstning efter folkinitiativ på kommunal nivå.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som i sin mening vad i motionen anförs om att frågan om kommunal folkomröstning efter folkinitiativ bör lyftas ut ur den pågående författningsutredningen för att få en självständig behandling.

2004/05:K458 av Karin Pilsäter m.fl. (fp):

3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag som förhindrar att avgiftsfinansierade kommunala bolag genom bidrag finansierar annan kommunal verksamhet som ligger utanför bolagets egentliga verksamhetsområde.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att granska andra samarbetsformer än bolag mellan kommuner och enskilda företag vad gäller frågor som transparens och möjlighet att utkräva politiskt ansvar.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förtydliga kommunala bostadsbolags ansvar.

2004/05:K459 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av ett program för ökad medborgarmakt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att ta fram ett program som kraftsamlar kring stärkt medborgarmakt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av förslag på forum där medborgaren kan ge uttryck för åsikter, problem och fördelar i offentlig verksamhet.
4. Riksdagen begär att regeringen tar initiativ till en dialog med Kommun- och Landstingsförbunden kring hur medborgarnas makt och inflytande kan stärkas.

2004/05:T466 av Christer Winbäck m.fl. (fp):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att utveckla e-demokratin.

2004/05:MJ498 av Göran Hägglund m.fl. (kd):

13. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som, enligt vad som anförts i motionen, ökar kommunernas befogenhet att ställa lokala miljökrav på utsläpp till luften.